

ki tako lepo skrbi za naš blagor na zemlji, a še posebej za našo neminljivo srečo v nebesih. Čimbolj torej ponehuje skrb zemeljske matere, ko nekoliko odrastemo ali moremo iti v tuje kraje, tem tesnejše se oklepajmo dušne matere, sv. katoliške Cerkve, katere materina ljubezen obsega vesoljni svet in vabi v svoje okrilje in zavetje vse otroke vseh družin. Blagor mu, kdor posluša njen materin glas in kdor željno sprejema bogate zaklade božjih milostij iz njenih materinskih rok! Gorje pa človeku, kateri se ne zmeni za to najboljšo mater! Že sv. Ciprijan, ki je umrl 258. l., je rekel: „Boga ne more imenovati svojega Očeta, komur ni Cerkev mati!“

Končali smo srečo mladinskih let v listu, a s tem nečemo, da bi jo tudi vi končali; ne, naj vam vedno jasneje sije tudi v poznejšem življenju! Ako sem vam kaj prav povedal, vsprejmite, ako pa katero manj dobro, oprostite mi in pomislite, da se že poslavljam od mladosti stopajoč v resnejša leta.

Vendar, mladost, po tvoji zarji
Srce vzdihuje mi: Bog te obvarji!

Spomini na mojo mater.

(Spisal *Josip Martin.*)

(Konec.)

IV.

Zunaj je bilo mraz, da je rezalo v obraz kakor z nožem. Na golem, črnem vejevju je viselo ivje, podobno belim, bombažastim ovojem. Dan za dnem je ležala v zraku gosta megla, ki se je samo popoldne za dobro uro malo poizgubila. Cesta je bila trda in mrzla, po oknih so se delale za palec debele rože. To je bilo v pozni jeseni, malo pred Božičem. Vse je že s hrepenenjem pričakovalo toplejšega vetra in snega.

Stanovali smo nekje sredi vasi v precej veliki, nizki sobi, ki je bila vsa zadelana z raznim pohištvom; posebno veliko prostora sta zavzemali dve ogromni, starinski, rdeče pobarvani omari, ki sta segali prav do stropa. Peč je bila prostrana, da bi lahko dva ležala na nji, toda tako visoka, da se ni dalo na nji drugače sedeti, kakor z globoko sklonjeno glavo, sicer se je človek v jednomer zadeval ob strop...

To so bili žalostni dnevi, morda najžalostnejši, kolikor mi jih je še ostalo v spominu iz prejšnjih časov. Na postelji so ležali oče, bolni na pljučnici. Obraz njihov je bil bled in upal, oči so se skrivale udrte v globokih jamah, čelo je bilo potno, sivo in nagubano, roke mrzle in koščene. Postelja je bila vsa pregrnjena z odejami, krili in suknjami, a oče so tožili v jednomer, da jim je mraz. Zakaj mrzlo je bilo v naši sobi, tako mrzlo. Otroci smo polegali skoro zmirom po peči, toda precej me je zazebló v noge, če sem

jih odmaknil le za ped, dasi je bila peč precej gorka. Soba se ni dala nikoli dovolj ogreti, in prsti so bili trdi in okorni, kadar sem sedel za mizo, da bi pisal. Prihodnje leto so me hoteli poslati v prvi razred naše vaške šole, zato se je trudila sestra z menoj, da bi znal že prej nekoliko pisati in brati. Moja tablica je bila napol razbita in vsa razčrtana, nove pa mi takrat niso mogli kupiti. Pisal sem s kratkimi ostanki črtal, ki smo jih bili poiskali po kotih. In vendar nama je šlo učenje hitro in povoljno od rok, zakaj sestra je bila dobra in prijazna učiteljica, mama pa so naju opazovali z zadovoljnim smehljajem; to mi je dajalo veselje in pogum.

Tisto zimo so pretrpeli moja mati toliko, da sta od takrat začela glodati skrb in trpljenje na njihovem zdravju. Jaz, otrok, tega nisem mogel zapaziti, ali kadar se danes spominjam tistih časov, postane mi pri srcu težko in pride mi jasno pred oči, kako je začel njihov ljubi obraz splahnevati, kako so jim moči pešale in slabele; hodili so bolj počasi in trudno, kakor prej in pod očmi so izdolble solze dve globoki črti.

Dela ni bilo v hiši nikakoršnega in tudi ko bi bilo, — kdo bi delal? Doktor je prihajal vsako jutro, povedati pa ni mogel nič, kako je z očetom; ni jim bilo ne boljše, ne slabše. In kako bi jih mogla ostaviti bolezen v takem težkem stanju, — v skrbeh, uboštvi in pomanjkanju? Četudi ne posebno imenitno, vendar je bilo prejšnja leta o praznikih vse drugače. S kakšnim veseljem, s kakšnim nemirnim pričakovanjem in hrepenenjem smo želeli vselej, da bi prišel sveti večer kolikor mogoče hitro. Pripravljali smo jaslice, hodili po mah, izrezavali pastirce in jagnjeta; iz belega, višnjevega in rudečega papirja smo delali prt, iz zelenega ograjo, ki smo jo postavili pred betlehanski hlev. Vmes pa smo se pogovarjali o vseh tistih lepih stvareh, ki jih pričakujejo otroci od praznikov, peli smo že polglasno božične pesmi in povpraševali mater po tem in onem.

Letos pa je bilo vse takó žalostno in tiho. Ko smo delali jaslice, pogledávali smo bolnega očeta in jokajočo mater in bilo je tudi nam hudó, da so nam silile solze v oči. Kadar smo sedeli na peči, pogovarjali smo se samó o lanskem letu in spominjali smo se na vse neznatne malenkosti, ki pa so se nam zdele sedaj takó lepe in polne svetlobe. Utihnili smo in se zamislili, na tihem pa smo upali vsi, da pride še veliko, veliko lepših in srečnejših dni.

Dobro še vem, kakó sem ležal tisti dan pred sv. večerom na peči, skrival se v kot in jokal. Zjutraj nismo imeli ničesar več. Ne kruha, ne kave, ne moke, — ničesar več. Malo prej sem šel v kuhinjo, a ko sem stopil na prag, zagledal sem mater; sloneli so ob ognjišču in zakrivali obraz z rokami; izza prstov pa so kapale solze. Hotel sem k njim, toda ne vem, kaj me je odvrnilo, da sem se obrnil ter se vrnil tiho v sobo nazaj. Potem pa mi je postalo takó hudo in žalostno, kakor še nikdar v mojem življenju.

Na vse zgodaj jih je prašala najmlajša sestra :

„Mama, kaj pri nas še ne bomo pekli? Sosedovi so že sinoči!“

In oglasila se je moja druga sestra :

„Mama, ali ste že skuhali kavo?“

Pogledali so nas in nič niso odgovorili. Nató pa so šli v kuhinjo in tam sem jih videl jaz, ko so si zakrivali obraz z rokami in jokali pred mrzlim ognjiščem.

Čez nekoliko časa so se vrnili v sobo, ogrnili se v veliko ruto ter odšli na cesto. Dolgo jih ni bilo nazaj. Potem pa so prinesli pol hleba belega kruha, kave in sladkorja.

„Kakó naj vam to razrežem?“

To je bila težka naloga; nas je bilo veliko in vsi smo bili lačni. Mama pa bi razdelili najrajše takó, da bi imel vsaki dovolj. Ko so bili vsi kosi razdani, ostal je še droben grizljaj. To je bilo za mamó.

Proti večeru smo sedeli na peči in krog peči in nikomur se ni ljubilo govoriti. Vsi smo bili žalostni in potrti, poleg tega pa tudi lačni. Zunaj je zvonilo takó veselo in skrivnostno, in ljudje so hodili mimo okna že v prazničnih oblekah. Pri sosedovih so se okna svetila in čuli so se radostni, srečni glasovi; nam pa je bilo vsem takó težko, da bi se najrajše jokali. Niti olja nismo imeli, da bi prižgali majhno svetilko pred jaslicami. Mama so šli iz hiše dvakrat ali trikrat, pa vselej so prišli prazni domov, z objokanimi očmi in zmrzlimi rokami.

Naposled so šli v kuhinjo, da bi napravili malo kave. In jaz sem šel za njimi. Ko so užigali trsko, padla jim je iz očíj vsak trenotek velika svetla solza in prsti so se jim tresli. Videli so me, da stojim poleg njih in prinesli so iz žepa košček kruha. To je bil tisti košček, ki je ostal zanje pri zajutreku.

„Ná, ubožec, pa nič nikar ne jokaj; jutri bo boljše.“

„Ali mama, saj jaz nisem lačen; jejte Vi.“

In prišla je moja starejša sestra in prinesla ves svoj kos od zajutreka.

„Náte, mama!“

Kakó so se sklonili k nama, kakó so naju božali in pritisnili k sebi! Kadar se spominjam tiste ure, zapeče me v očeh od solzá.

Ravno takrat, ko smo stali v kuhinji, pa se je vse preobrnilo takó nenadno in hitro, da si nihče ni mogel misliti kaj tacega. Prišel je domov moj starejši brat, ki je delal že tri leta daleč na tujem. Dejal je, da je pisal prej pismo, mi pa nismo dobili ničesar; izgubilo se je morda na pošti, ali pa je je pozabil oddati.

Prinesel je s sabo precěj svojega zaslužka in doma je dobil kmalu veliko dela. Ko so se odvalile največje skrbi, ozdraveli so oče kmalu in živeli smo potem sicer skromno, pa vendar srečno in veselo.

Praznike pa smo imeli tisto leto takó lepe, kakor malokdaj prej.

V.

Najjasnejše so mi ostali pred očmi zadnji dnevi materine bolezni.

Okna so bila ves čas zagrnjena z zelenimi zastori, zató je vladal po sobi polumrak in velike, temne sence so se razprostirale po stropu in po stenah. Vse je bilo v nekakem neredu; soba se mi je zdela tuja in neznana. Na mizi poleg postelje so stale čaše in steklenice, nekatere napolnjene z

raznimi tekočinami, — z vodó, malinovcem, vinom in zdravili, druge so bile prazne in poveznjene. Ob mizi je stal velik stol z visokim naslanjačem in ročnicami.

Moja mati so ležali na postelji, do vratú odeti. Kadar sem se ozrl nanje, zbolelo me je srcé. Njih lica so obledela in splahnila, njih ljubeznive oči so bile globoko udrte in na čelu so stale potne kaplje. Samó časih so spregovorili s slabim glasom kako besedo, da sem se moral nagniti prav blizu k njim, če sem jih hotel razumeti.

Doktor je prihajal, zmajal nekoliko z rameni, stal ob postelji in zapisal novo zdravilo. Povedal pa ni nič posebnega; niti nam ni dajal upanja, niti ni govoril o smrti. Jaz sem ga gledal pazno v obraz, da bi videl njegove misli; a držal se je vsakdanje in malomarno in spoznati se ni dalo ničesar.

Najbolj so hrepeneli moja mati, da bi videli svojega starejšega sina, mojega brata, ki je bil tiste dni daleč na tujem. Popraševali so po njem skoro vsako uro, mi pa nismo vedeli, kaj bi jim odgovorili. Sporočili smo mu že davno o materini bolezni in pričakovali smo dan za dnem njega samega ali vsaj njegovega pisma, toda bilo ni nikogar.

Jaz pa sem čutil v svojem srcu, da prihaja smrt z vsakim trenutkom bližje, da stoji pred pragom in čaka... Zdelo se mi je, da je v sobi zmirom temneje in temneje, da postajajo sence na stropu in na stenah črne in strašne, — in v prsih me je stiskalo in dušilo, kadar sem slišal naporno, težko dihanje materino... Najhujše nam je bilo vsem, da nismo vedeli, kaj bi storili in kakó bi jim olajšali trpljenje. Želeli niso mama ničesar, a poznalo se jim je na boleznem, utrujenem obrazu, kakó trpé.

Na večer, dva dni pred svojo smrtjo, so prosili, naj jih prenesemo v drugo sobo, k sosedi. To se nam je zdelo čudno in mislili smo, da jim je prišlo samó slučajno na misel. A mati so ponavljali svojo prošnjo, — ker tu da ne morejo več dihati, da jih zrak duši in jim lega težko na prsi... Oče in soseda sta jih prenesla naposled v drugo sobo; tam je bil zrak res nekoliko boljši in upati smo že začeli, da jim bo lažje. Toda pozno v noč so pričeli govoriti zmedeno in nerazumljivo. Obraz jim je gorel v čudoviti vročini in debele kaplje so jim stale na čelu in na licih. Zavedali se niso več svoje bolezni. Zdelo se jim je, da morajo dokončati neko delo, za katero se nenavadno mudí. Roke so se pregibale nemirno po odeji in hoteli so vstati. A moči so jih ostavile, zatisnili so oči in utihnili.

Spali so morda dve uri. Ustna so bila polodprta in na vsem obrazu je ležal izraz silne utrujenosti. Dihali so težko, da se je skoro čutilo, s kakim naporom je prihajala sapa iz onemoglih pljuč.

Ko so se vzbudili, ozrli so se motno in žalostno krog sebe in prašali s tihim, komaj čutnim glasom po mojem bratu. Odgovorili smo, da pride takoj, da je na poti.

„Pišite mu, naj pride hitro... hitro...“

Nikdar še nisem bil takó razjarjen nad kakim človekom, kakor takrat nad — svojim bratom. Čemú odlaša? Čemu ne pride?...

Zadnji dan so se popolnoma umirili. Oči so gledale bolj jasno, kakor prej, govorili so razločno, četudi tiho, — samo lica so bila nenavadno hladna in vele, sesušene roke so ležale nepremično na odeji.

„Sedaj mi je boljše ... pojdi počivat ...“

Od neprestane skrbi, od strahu in čujenja me je ovladala strašna onemoglost; hodil sem po sobi kakor v sanjah in pred očmi mi je bilo vse nejasno in megleno. Rad bi se bil kam naslonil za nekaj časa, a kadar sem zadremal, skočil sem v hipu zopet kvišku, kakor da me je kdó poklical in pohitel sem k materi ... Glava me je bolela in zaduhli zrak mi je ležal na prsih, kakor kamen.

Proti mraku sem se šel sprehajat. Materi je bilo lažje in sestra je sedela ob postelji ... Krasen večer je bil zunaj. Solnce je bilo ravnokar zašlo in na zahodu se je rdečilo, kakor da se je razlilo po nebu samo raztopljeno zlato. Bilo je precej pozno v jeseni in listje na drevju je pričelo rumeneti. Vroči obraz mi je hladil lahen veter, ki je pihal od juga. Temnilo se je vedno bolj in zvezde so se prikazovale na nebu; na vzhodu pa se je lesketala žareča obla in se dvigala vedno višje in višje; luna je vzhajala ...

Sestra je prihitela za menoj s prestrašenim obrazom.

„Pojdi domú ... Pojdi domú!“

Prašal je nisem ničesar in sam ne vem, kdaj sem odprl vrata in stopil v sobo. Ob postelji so stali vsi in soseda je držala v roki gorečo svečo in molila ... Vzdihi za vzdihom se je izvil počasi in trudno iz materinih prsij; njih oči pa so gledale na nas ljubeznipolno in proseče. To je bil njih zadnji pogled ...

Ne zahtevajte, da vam pripovedujem, kaj sem čutil tisti čas. Izgubil sem v enem samem hipu vse, kar sem imel na svetu najdražjega in najljubšega. Ne jokati ne govoriti nisem mogel v tistem trenutku; zdelo se mi je, da je postalo vse krog mene temno in prazno, in da je odslej vse moje življenje pusto in brez veselja ... Ne, — vse to sem čutil pozneje; takrat, ko so zatisnili moja mati svoje dobre, ljubeznive oči, nisem mislil ne nase, ne na svoje življenje ... Da bi jim mogel še jedenkrat, — samó še jedenkrat poljubiti roko in jih prositi odpuščanja ... A sedaj je prepozno in moja mati počivajo!

Oblački.

To niso razsipane rožice
Po ravni poljani, široki,
To plavajo jasni oblački le
Po sinjem nebeškem oboki.

Objemajo nežno se, ločijo,
In vetrec zaganja se vanje,
In v zlati svetlobi se kopljejo
Ah — mladega srčeca sanje ...

Smiljan Smiljanič.

